

BIJLAGE 11

transect archeologie, erfgoed, ruimte

Transect-rapport 417

**Scherpenbergsebaan 8a te Schijf
(gem. Rucphen)**

Een archeologisch bureauonderzoek en
inventariserend veldonderzoek, verkennende fase

transect: *archeologie, erfgoed, ruimte*

transect: *archeologie, erfgoed, ruimte*

Auteur	Drs. A.A. Kerkhoven, H.G. Pape MA
Versie	Definitief
Projectcode Transect	14030022
Datum	26-06-2014
Opdrachtgever	Mts. De Beer-Hense Scherpenbergsebaan 8a 4722 AX Schijf
Uitvoerder	Transect Australiëlaan 5-a 3526 AB Utrecht 60.981
Onderzoeksmelding	Gemeente Rucphen
Bevoegde overheid	Regio West-Brabant
Deskundige namens bevoegde overheid	Mevr. drs. L. Weterings-Korthorst Postbus 503 4870 AM Etten-Leur Tel. 076-5027229 leonie.weterings@west-brabant.eu

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. T. Nales (Senior KNA prospector)	26-06-2014	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van maatschap De Beer-Hense heeft Transect¹ in april 2014 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO; verkennende fase) uitgevoerd aan de Scherpenbergsebaan 8a in Schijf (gemeente Rucphen; zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is een geplande bestemmingsplanwijziging.

Volgens de achterliggende verwachtingenkaart is dit een hoge archeologische verwachting, met de specifieke aanduiding 'veen'. In het plangebied geldt een archeologische onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een omvang groter dan 100 m² en ontgravingsdieptes beneden 50 cm –Mv.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een hoge verwachting heeft voor de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum (circa 300.000-2.000 voor Chr.). In de navolgende periode raakt een groot deel van de gemeente Rucphen begroeid met veen, waaronder het plangebied. Er zijn binnen de gemeente wel vindplaatsen bekend uit de periode Bronstijd – Vroege Middeleeuwen (2.000 voor Chr.-1.050 na Chr.), maar deze zijn gesitueerd op de hoogste locaties in de gemeente, zoals de dekzandruggen (IDDS Archeologie & Cuijpers Advies, 2012). In het plangebied geldt voor deze periode dan ook een lage verwachting. Er worden op basis van historisch kaartmateriaal geen nederzettingen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (1.050 na Chr.-heden) verwacht. Gezien de ligging van het plangebied aan een laatmiddeleeuwse turfvaart is het wel mogelijk om sporen van ontginning aan te treffen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont van het dekzand is afgetopt. Dit betekent dat de podzol en hiermee eventuele archeologische waarden zijn vergraven. Op zijn hoogst kunnen alleen archeologische grondsporen die tot in de C-horizont van het dekzand zijn ingegraven, in het plangebied bewaard zijn gebleven (bijvoorbeeld paalkuilen). Het dekzand betreft waarschijnlijk Jong Dekzand, dat tijdens het Jonge Dryas is afgezet (ca. 12.500-11.500 jaar geleden; Formatie van Boxtel).

Advies

Gezien:

1. de constatering uit het booronderzoek dat het archeologisch relevante bodemniveau in het plangebied tot in de C-horizont is afgetopt;
2. dat archeologische indicatoren in de boringen en in de profielkuil ontbreken;
3. de geringe omvang van het toekomstige bouwvlak in relatie tot het relatief dichte boorgrid (en dus de grotere detectiekans van archeologische waarden in de gezette boringen);

worden geen archeologische vervolgmaatregelen geadviseerd.

De aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied is met het uitgevoerde onderzoek echter niet volledig uit te sluiten. Dit geldt vooral voor vondstarme nederzettingen en nederzettingsactiviteiten die niet in een 'archeologische laag' resulteren. Indien tijdens graafwerkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze conform de Monumentenwet 1988 te worden gemeld. Dit kan via de betrokken gemeente, in deze de gemeente Rucphen.

¹ Transect Archeologie beschikt over een opgravingsvergunning ex artikel 45 van de Monumentenwet, verleend door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

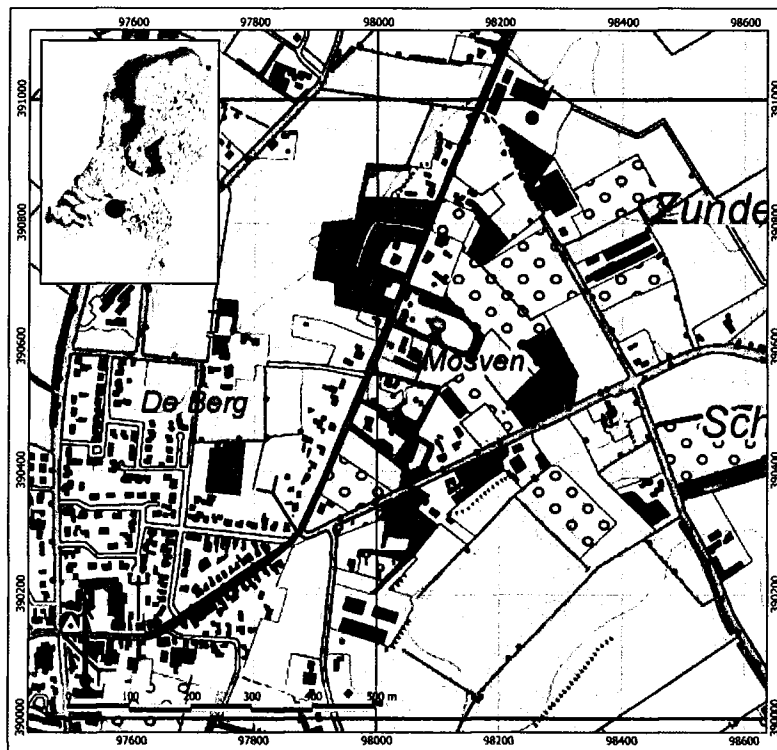
Inhoud

1. Aanleiding.....	1
2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek.....	2
3. Afbakening plan- en onderzoeksgebied, huidig gebruik	3
4. Consequenties toekomstig gebruik.....	4
5. Beleidskader	5
6. Landschap, geomorfologie en bodem	6
7. Archeologische verwachting en bekende waarden	7
8. Huidig gebruik, historische situatie en bodemverstoringen	8
9. Gespecificeerde archeologische verwachting	12
10. Resultaten veldonderzoek	13
11. Beantwoording onderzoeksvragen	14
12. Conclusie en Advies	15
13. Geraadpleegde bronnen	16
 Bijlage 1: Huidige en toekomstige situatie plangebied	17
Bijlage 2: Archeologische beleidskaart gemeente Rucphen	18
Bijlage 3: Geomorfologische kaart.....	19
Bijlage 4: Actueel Hoogtebestand Nederland 2 (AHN2)	20
Bijlage 5: Bodemkaart	21
Bijlage 6: Archeologische verwachting en bekende waarden.....	22
Bijlage 7: Boorpuntenkaart	23
Bijlage 8: Boorstaten	24
Bijlage 9: Foto's	26
Bijlage 10: NEN 5104.....	30

1. Aanleiding

In opdracht van maatschap De Beer-Hense heeft Transect² in april 2014 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO; verkennende fase) uitgevoerd aan de Scherpenbergsebaan 8a in Schijf (gemeente Rucphen; zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is een geplande bestemmingsplanwijziging. Het huidige veehouderijbedrijf wordt in het kader van een ruimte-voor-ruimte regeling vervangen door een woonbestemming. In dat kader worden de bestaande agrarische opstallen gesloopt en wordt een nieuwe vrijstaande woning met garage gebouwd (zie bijlage 1).

Het plangebied ligt op de archeologische beleidskaart van de gemeente Rucphen in een Archeologisch Beleidsadviesgebied 3 (zie bijlage 2). Volgens de achterliggende verwachtingenkaart is dit een hoge archeologische verwachting, met de specifieke aanduiding 'veen'. In het plangebied geldt een archeologische onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een omvang groter dan 100 m² en ontgravingsdieptes beneden 50 cm –Mv. De toekomstige bodemingrepen zullen deze vrijstellingsgrenzen overschrijden. Vandaar dat een archeologisch onderzoek is uitgevoerd, om de verwachting van de archeologische beleidskaart voor het plangebied te specificeren en te toetsen. De resultaten van dit onderzoek zijn in deze rapportage opgenomen.

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rode begrenzing).

² Transect Archeologie beschikt over een opgravingsvergunning voor booronderzoek ex artikel 45 van de Monumentenwet, verleend door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek

Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een gecombineerd onderzoek, te weten een archeologisch bureauonderzoek (BO) en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase.

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting, dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare informatie over de archeologie, cultuurhistorie, bodemopbouw, bodemreliëf en grondgebruik, bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn en in hoeverre deze nog intact zijn. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd. Aanvullende informatie is verkregen uit geologische kaarten, geomorfologische kaarten, bodemkaarten, historische kaarten, onderzoeksliteratuur en, waar mogelijk, informatie van amateurarcheologen en/of historische verenigingen.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek, verkennende fase, is het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting, door het verzamelen van informatie over de feitelijke bodemopbouw, bodemreliëf en bodemintactheid in het plangebied. Het inventariserend veldonderzoek is hiertoe uitgevoerd in de vorm van een booronderzoek (IVO-O).

Het onderzoek probeert hiermee antwoord te geven op de volgende vragen:

- Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied er uit?
- Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante bodemniveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?
- In hoeverre zijn de archeologisch relevante bodemniveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?
- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?
- Zijn er archeologische indicatoren aangetroffen?

Het resultaat van het archeologisch vooronderzoek is dit rapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van dit rapport neemt het bevoegd gezag een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de – verwachte – aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3 (KNA 3.3). Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4003 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3 (KNA 3.3).

3. Afbakening plan- en onderzoeksgebied, huidig gebruik

Gemeente	Rucphen
Plaats	Schijf
Toponiem	Scherpenbergsebaan 8a
Kaartblad	49F
Centrumcoördinaat	98.041 / 390.589

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

Binnen het archeologisch bureauonderzoek wordt onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarvoor een bestemmingsplanwijziging is benodigd. Het betreft een perceel aan de Scherpenbergsebaan 8a te Schijf, welke kadastraal bekend staat als gemeente Rucphen, sectie R, nummer 50.

Om de archeologische verwachting van het plangebied te kunnen specificeren is bij het bureauonderzoek een gebied met een straal van circa 1000 m rond het plangebied betrokken. Dit gebied sluit zowel bodemkundig, als voor wat betreft geomorfologie, archeologie en cultuurhistorie aan bij de verwachte situatie in het plangebied, zodat op een verantwoorde manier uitspraken kunnen worden gedaan over de landschapsgenese en bewoningsgeschiedenis van het plangebied. Bovendien is voor wat betreft de landschapsgenese ook informatie op het niveau van de archeoregio bij het onderzoek betrokken, in dit geval het Brabants zandgebied.

Het booronderzoek, dat in aansluiting op het bureauonderzoek is uitgevoerd, is uitsluitend binnen de contouren van het plangebied uitgevoerd. Het doel van deze boringen is immers om de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek in het plangebied zelf te toetsen. Deze toets is gekoppeld aan de locatie en omvang van de toekomstige bodemingrepen en moet dus de feitelijke situatie binnen het potentieel bedreigde deel van het bodemarchief in kaart brengen.

Huidig gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als erf en weiland. De nieuw te bouwen vrijstaande woning en garage overlappen deels één van de te slopen agrarische opstallen. Recentelijk is al een nieuwe bedrijfswoning op het erf gerealiseerd. Deze zal in de toekomstige situatie blijven staan (zie bijlage 1).

4. Consequenties toekomstig gebruik

Kader	Bestemmingsplanwijziging
Planvorming	Sloop agrarische opstallen, nieuwbouw woning met garage
Bodemverstorende werkzaamheden	Ontgravingen ten behoeve van sloop en nieuwbouw
Oppervlakte plangebied	Circa 5.250 m ²
Diepte ontgravingen	Nog niet bekend

De heer en mevrouw De Beer-Hense zijn voornemens om op hun perceel aan de Scherpenbergsebaan 8a te Schijf een vrijstaande woning met garage te bouwen. De familie staakt tevens de varkenshouderij op het perceel. Om de nieuwbouw te kunnen realiseren is het in het kader van de Ruimte voor Ruimte-regeling noodzakelijk om enkele bestaande varkensstallen op het erf te slopen (zie bijlage 1). Bij sloopwerkzaamheden onder maaiveld, het bouw- en woonrijp maken van het terrein, alsook bij het bouwen van de woning en garage kunnen ontgravingen plaatsvinden die de bodem ter plaatse kunnen verstoren. Daardoor kunnen ook eventueel aanwezige archeologische waarden in de bodem worden verstoord. Het bureau- en booronderzoek is uitgevoerd om inzicht te krijgen in de kans dat er behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Op basis hiervan kan een uitspraak worden gedaan over het wel of niet opnemen van een archeologische dubbelbestemming in het gewijzigde bestemmingsplan (Lauwerijssen, 2014).

5. Beleidskader

Onderzoekskader	Bestemmingsplanwijziging
Beleidskader	Erfgoedverordening 2012 Gemeente Rucphen
Vrijstellingsgrenzen onderzoek	100 m ² en 50 cm –Mv

Wetgeving

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend; ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland en de plaats waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer en de Ontgrondingenwet. Vanuit de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) bestond al een verplichting om bij de voorbereiding van bestemmingsplannen alle ter zake doende belangen mee te wegen. In feite is de Wamz een concrete invulling van deze verplichting en een verbreding van de zorgplicht voor archeologische waarden in het milieubeheer.

Beleid ten aanzien van het plangebied

Het archeologisch beleid van de gemeente Rucphen is vastgelegd in de Erfgoedverordening 2012 Gemeente Rucphen. Als grondslag voor deze verordening dient de archeologische beleidskaart van de gemeente. Het plangebied ligt op deze kaart in een Archeologisch Beleidsadviesgebied 3 (zie bijlage 2). Volgens de achterliggende verwachtingenkaart is dit een hoge archeologische verwachting, met de specifieke aanduiding 'veen'. In het plangebied geldt een archeologische onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een omvang groter dan 100 m² en ontgravingsdieptes beneden 50 cm –Mv. De toekomstige bodemingrepen zullen deze vrijstellingsgrenzen overschrijden.

In het kader van de bestemmingsplanwijziging wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld voor het plangebied (Lauwerijssen, 2014). Dit archeologisch onderzoek dient als bijlage voor dit bestemmingsplan.

6. Landschap, geomorfologie en bodem

Archeoregio	Brabants zandgebied
Geomorfologie	3L12: Terrasafzettingswelvingen
Bodem	chN21: Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
Maaiveld	Circa 13,85-14,36 m +NAP
Grondwater	GWT VII

De archeologische verwachting van het plangebied is in de eerste plaats afhankelijk van de bewoningsmogelijkheden van het landschap. Eén van de belangrijkste vestigingsfactoren tot in de Middeleeuwen was de aanwezigheid van natuurlijk voorkomende hoge – en dus droge – delen in het landschap. In de omgeving van Schijf worden deze delen gevormd door dekzandruggen en welvingen in terrasafzettingen. Deze reliëfvormen zijn ontstaan door het op grote schaal verstuiven van zand uit drooggevalen zee- en rivierbeddingen tijdens de laatste ijstijd (het Weichselien, vanaf 50.000 tot 15.000 jaar geleden). Door het ontbreken van vegetatie kon het zand verwaaien, om elders te worden afgezet. Tijdens perioden van extreme kou kon het zand blijven verstuiven, omdat de wind vrij spel bleef hebben. Pas toen het klimaat vanaf circa 10.000 jaar geleden verbeterde (het Holoceen), kon er weer vegetatie groeien die het zand als het ware vasthield. De ruggen en welvingen boden plaats aan grotere nederzettingen, terwijl lokaal voorkomende kopjes als tijdelijke verblijfplaatsen konden worden benut.

Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een zone met terrasafzettingswelvingen (bijlage 3). Deze zone wordt omgeven door een terrasafzettingenvlakte, bedekt met dekzand (kaartcode 2M20a). Dekzandruggen zijn volgens de geomorfologische kaart in het plangebied niet aanwezig; deze bevinden zich meer naar het westen, voorbij de bebouwde kom van Schijf. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2) lijkt echter wel degelijk sprake te zijn van een duidelijke rug (bijlage 4). Hoe dan ook ligt het terrein aan weerszijden van de Scherpenbergsebaan – inclusief het plangebied – duidelijk hoger dan de omringende omgeving. Binnen het plangebied zelf is ook enig reliëfverschil te zien: het terrein loopt richting het zuiden iets af.

Volgens de bodemkaart zijn in het plangebied laarpodzolgronden aanwezig. Deze gronden kenmerken zich ook door de aanwezigheid van een humeuze bovengrond, van 30 tot 50 cm dik. Deze bovengrond is door plaggenbemesting ontstaan. Het gaat hier om dunnere, oudere bouwlandgronden dan de hoge enkeerdgronden (De Bakker, 1966). Hoge enkeerdgronden c.q. plaggendekken van minimaal 50 cm dik worden in het plangebied op basis van de bodemkaart niet verwacht; deze bevinden zich verder naar het westen ter hoogte van de bebouwde kom van Schijf en daarbuiten.

7. Archeologische verwachting en bekende waarden

Wettelijk beschermd monument	Nee
AMK-terrein	Nee
Verwachting gemeentelijke beleidskaart	Hoog
Verwachting IKAW	Laag
Archeologische waarnemingen	Nee, wel in onderzoeksgebied

De archeologische verwachting van een plangebied wordt naast het landschap mede bepaald door de bewoningsgeschiedenis ervan. Eerder uitgevoerde onderzoeken, terreinen van archeologische waarde (monumenten) en archeologische waarnemingen (vondsten/sporen) kunnen de verwachting nader specificeren en soms zelfs informatie verschaffen over de mogelijke diepteligging en conserveringsgraad van archeologische waarden in het plangebied.

Het plangebied heeft volgens het centraal archeologisch informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen archeologisch wettelijk beschermde status en is ook niet opgenomen op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). Het plangebied ligt op de archeologische beleidskaart van de gemeente Rucphen in een Archeologisch Beleidsadviesgebied 3 (zie bijlage 2). Volgens de achterliggende verwachtingenkaart is dit een hoge archeologische verwachting, met de specifieke aanduiding 'veen'.

In het plangebied zijn in het verleden voor zover bekend geen archeologische waarnemingen gedaan. Ook heeft er niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. In het onderzoeksgebied (straal van 1.000 m) zijn wel enkele onderzoeken en waarnemingen bekend (zie bijlage 6). Tijdens oppervlaktekarteringen op een akkerperceel aan de Schijfse Baan nabij nr. 19, op circa 330-350 m ten zuidoosten van het plangebied, zijn een verbrande kern en afslag uit waarschijnlijk het Mesolithicum gevonden (waarneming 432.266), alsook meerdere artefacten uit de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum (waarneming 439.032). De meeste artefacten dateren uit het Laat-Paleolithicum B (Federmesser-/Tjongercultuur). De vondstassemblage wijst op een mogelijk verwerkingskamp uit deze periode, voor dierlijke producten (huiden en been).

Andere waarnemingen in het onderzoeksgebied betreffen voornamelijk vuurstenen artefacten uit de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum (circa 300.000-2.000 voor Chr.), zoals op circa 590 m ten zuidoosten (waarneming 428.178/435.042) en op circa 620 m ten noordoosten van het plangebied (waarneming 35.852). In de bebouwde kom van Schijf zijn ook vondsten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd aangetroffen, zoals laatmiddeleeuws aardewerk uit de top van een plaggendek. Het dekzandprofiel hieronder was niet meer intact (waarneming 412.195, onderzoeksmelding 28.027; circa 780 m ten zuidwesten van het plangebied).

Ter aanvulling van bovenstaande informatie is op verzoek van Regio West-Brabant d.d. 06-06-2014 contact opgenomen met dhr. T. Naenen en mevr. E. van Maren. Laatstgenoemde, secretaris van heemkundekring 'Swarter Scive' liet d.d. 07-06-2014 weten geen aanvullende informatie te hebben over het plangebied of de directe omgeving. Dhr. Naenen heeft geen reactie geleverd.

8. Huidig gebruik, historische situatie en bodemverstoringen

Landschapstype	Zandgebied
Historische bebouwing	Nee
Historisch gebruik	Heide
Bodemverstoringen	Waarschijnlijk

Historische ontwikkeling

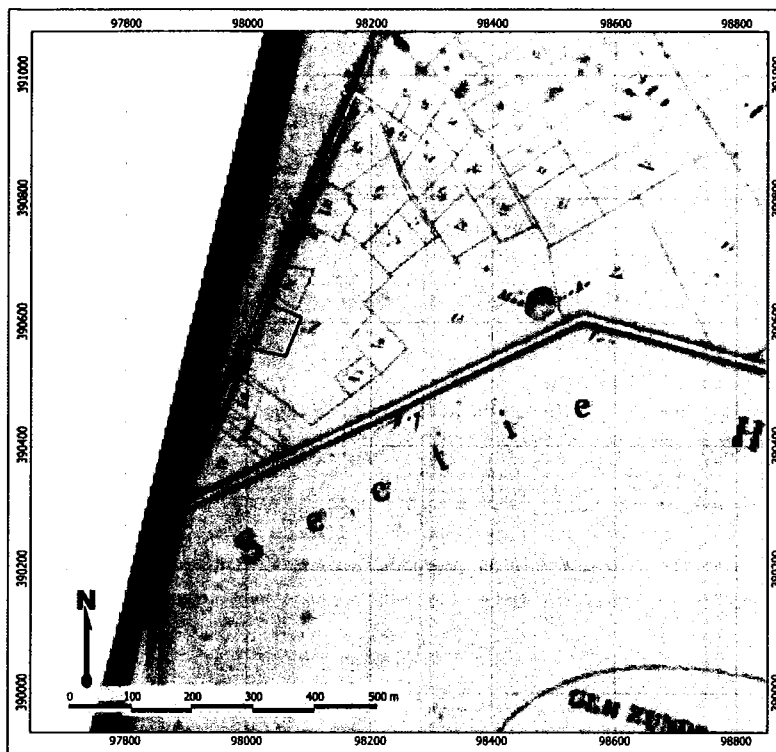
De historische ontwikkeling in de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd kan van grote invloed zijn op het specificeren van de archeologische verwachting in het plangebied. Niet alleen zijn dit archeologische perioden, maar bebouwing en landschapsingrepen zoals ontginningen en ruilverkavelingen kunnen ook voor bodemverstoringen hebben gezorgd. Hierdoor kan de verwachting op archeologische waarden uit eerdere perioden mogelijk lager worden.

In een document uit 1423 wordt een stuk grond verkocht, gelegen 'in de Rucphense moer aan de Zwart Schive' (Zwarte Schijf). Schijf dankt waarschijnlijk haar naam aan dit 'stuk veen' ('schijve moers'). Schijf maakte destijds deel uit van een omvangrijk veengebied. De eerste bewoning van het dorp dateert waarschijnlijk uit de 14^e of 15^e eeuw. Voorafgaand aan deze periode was een turfvaart gegraven van Oudenbosch naar Rucphen, via Schijf; de Oudenbosschevaart. De eerste voorganger hiervan werd waarschijnlijk al rond 1300 gegraven, nadat de abdij van St.-Bernaards aan de Schelde bij Herniksem moergronden ter vervening begon uit te geven binnen haar bezittingen in de huidige gemeenten Hoeven en Oudenbosch. Het Oud Kerkpad in het westen van Schijf volgt een deel van de loop van de vroegere Oudenbosschevaart, zoals te zien is op de kaart in de turfdatabank van de provincie Antwerpen (België; gisgeoloket.provant.be). In deze databank en op de archeologische verwachtingenkaart van de gemeente is te zien dat de Scherpenbergsebaan, waar het plangebied aan gelegen is, ook een turfvaart is geweest die aansloot op de Oudenbosschevaart (IDDS Archeologie & Cuijpers Advies, 2012; gisgeoloket.provant.be). Volgens de turfdatabank was dit voorheen de Hesselsvaart (of Kerkenvaart), een rechte vaart die in een grensbeschrijving van 1458 wordt genoemd en waarlangs inde loop der eeuwen talloze moeren zijn uitgedolven. De vervening van het gebied had tot gevolg dat ten zuiden van Schijf een grote waterplas ontstond; de Oude Zoek. In het midden van de 19^e eeuw werd dit gebied ingepolderd (Leenders, 2013). Door het gebied stroomt nu nog de Zoekse Loop.

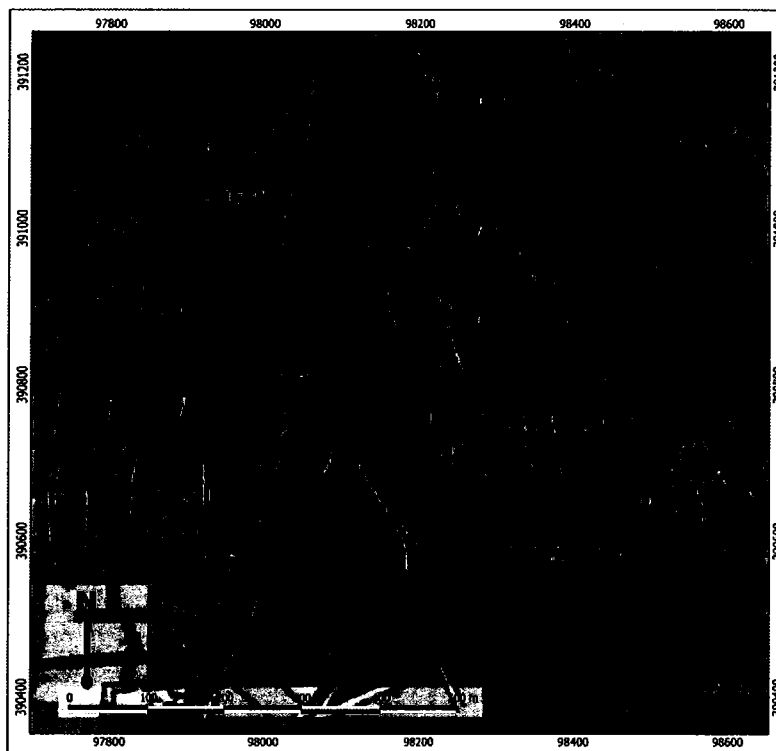
Op het kadastrale minuutplan van 1811-1832 is het plangebied onbebouwd en in gebruik als heide (figuur 2). De directe omgeving wordt aangeduid als 'Mosven', verwijzend naar een ven dat zich ten oosten van het plangebied bevond ('Mos Venneke'). In de daaropvolgende decennia verandert de situatie ter plaatse nauwelijks. Pas in de jaren '60 van de vorige eeuw raakt een deel van het plangebied bebouwd (figuren 3-7).

Bodemverstoringen

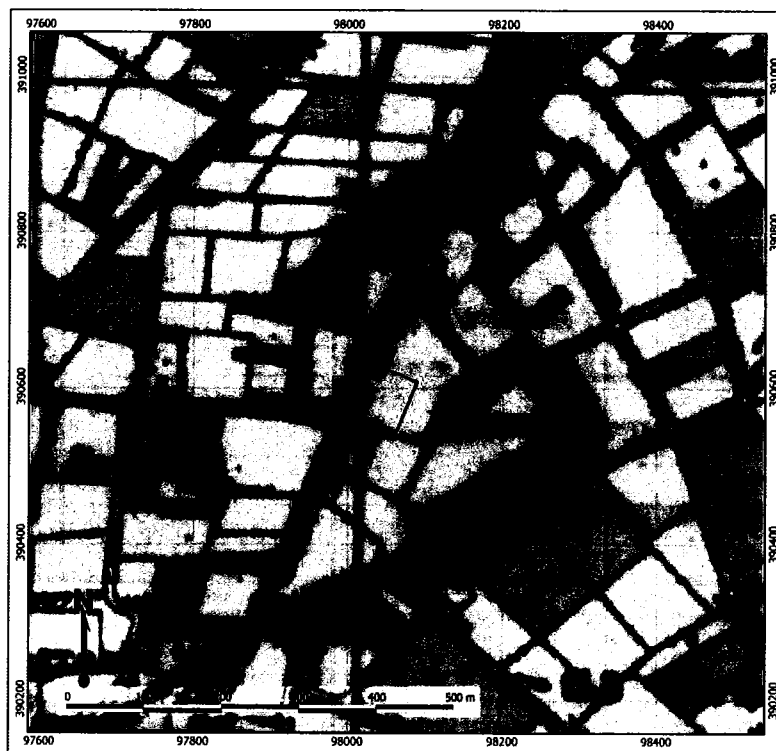
Het is niet bekend wat het gebruik van het plangebied door de eeuwen heen aan bodemverstoringen teweeg heeft gebracht. Er is wel een kans dat delen van het plangebied ten dele zijn verstoord, door het in cultuur brengen van de heide en het realiseren van de huidige varkenshouderij op het erf. De aard en omvang van eventuele bodemverstoringen kan echter alleen middels veldonderzoek worden vastgesteld. Op basis van de ontgrondingenkaart van de provincie Noord-Brabant is er in het plangebied geen sprake geweest van ontgraving. Tevens hebben er volgens het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geen saneringen plaatsgevonden in het plangebied.

Figuur 2: Het plangebied (rode begrenzing) op het kadastrale minuutplan uit 1811-1832.

Figuur 3: Het plangebied (rode begrenzing) op de Topografische Militaire Kaart (TMK) van 1910.

Figuur 4: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1948.

Figuur 5: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1968.

Figuur 6: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1995.

9. Gespecificeerde archeologische verwachting

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een hoge verwachting heeft voor de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum (circa 300.000-2.000 voor Chr.). In de navolgende periode raakt een groot deel van de gemeente Rucphen begroeid met veen, waaronder het plangebied. Er zijn binnen de gemeente wel vindplaatsen bekend uit de periode Bronstijd – Vroege Middeleeuwen (2.000 voor Chr.-1.050 na Chr.), maar deze zijn gesitueerd op de hoogste locaties in de gemeente, zoals de dekzandruggen (IDDS Archeologie & Cuijpers Advies, 2012). In het plangebied geldt voor deze periode dan ook een lage verwachting. Er worden op basis van historisch kaartmateriaal geen nederzettingen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (1.050 na Chr.-heden) verwacht. Gezien de ligging van het plangebied aan een laatmiddeleeuwse turfvaart is het wel mogelijk om sporen van ontginning aan te treffen.

Stratigrafische positie

Archeologische waarden worden verwacht in de top van het dekzand, dat is afgezet op de terrasafzettingsswelingen in het plangebied. In de top van het dekzand heeft zich naar verwachting een (laar)podzolbodem gevormd. Deze neemt de vorm aan van een circa 30-50 cm dik plaggendek. Deze podzolbodem kan direct onder de bouwvoor aangetroffen worden, waarschijnlijk binnen 50 cm – Mv.

Archeologische indicatoren en complextypen

Archeologische waarden in het plangebied uit de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum kenmerken zich naar verwachting in eerste instantie door een concentratie van bewerkt vuursteen (artefacten, kernen en afslagen) en voor wat betreft het Neolithicum ook uit aardewerk. Eventuele nederzettingen uit de Bronstijd – Vroege Middeleeuwen kenmerken zich eerder door een concentratie aardewerk dan door vuursteen, daar in deze periode alleen nog in de Vroege Bronstijd en Midden-Bronstijd A vuursteen werd gebruikt. Sporen van landgebruik uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd kunnen in de vorm van bijvoorbeeld ontginningsgreppels worden aangetroffen.

Beperkingen

Sporen van kortstondige bewoning kenmerken zich door (kleinschalige) grondsporen in plaats van door de aanwezigheid van vondstmateriaal. Derhalve kan over de aanwezigheid van laatstgenoemde complexen enkel een verwachting worden uitgesproken op basis van de opbouw en de mate van intactheid van de bodem.

10. Resultaten veldonderzoek

Methodiek

Het doel van het booronderzoek is het toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals die in hoofdstuk 9 is gedefinieerd. Hiertoe is in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd. In totaal zijn in het plangebied 4 boringen gezet, tot een diepte van gemiddeld ca. 80 cm – Mv (zie de boorpuntenkaart in bijlage 7; boornrs. 1 t/m 4). Daarnaast zijn twee profielputjes gegraven (profielputjes A en B). De boringen en profielputjes zijn evenredig verspreid over de toekomstige bouwvlakken gezet/gegraven.

De boringen zijn met een Edelmanboor, diameter 7 cm, gezet. De profielkuilen zijn circa een schopbreedte. Van iedere boring is de lithologie conform de NEN5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode beschreven (ASB; SIKB 2008). Na beschrijving zijn de boorkernen door middel van snijden en verbrekken geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. De boorstaten zijn terug te vinden in bijlage 8. Foto's van de boorkernen zijn in bijlage 9 opgenomen.

De boorpunten zijn ingemeten met behulp van een meetlint aan de hand van de bestaande topografie. De hoogteligging ten opzichte van NAP van de boorpunten is afgeleid van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) en bedraagt circa x m +NAP.

Het veldonderzoek is op 2 april 2014 uitgevoerd door drs. A.A. Kerkhoven (senior archeoloog).

Bodemopbouw en lithologie

Uit het booronderzoek en de profielputjes blijkt, dat de bodem in het plangebied tot in de C-horizont van het dekzand is vergraven. Ter hoogte van boring 2 is de onderkant van de BC-horizont nog aanwezig, maar de oorspronkelijke podzol ontbreekt in alle boringen en profielputjes. Het dekzand bestaat uit matig siltig, goed gesorteerd, matig fijn zand. Op het dekzand ligt een geroerde laag van circa 10-45 cm dikte.

Archeologische indicatoren

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Interpretatie

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont van het dekzand is afgetopt. Dit betekent dat de podzol en hiermee eventuele archeologische waarden zijn vergraven. Op zijn hoogst kunnen alleen archeologische grondsporen die tot in de C-horizont van het dekzand zijn ingegraven, in het plangebied bewaard zijn gebleven (bijvoorbeeld paalkuilen). Het dekzand betreft waarschijnlijk Jong Dekzand, dat tijdens het Jonge Dryas is afgezet (ca. 12.500-11.500 jaar geleden; Formatie van Bortel).

11. Beantwoording onderzoeksvragen

1) Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied er uit?

De bodemopbouw in het plangebied bestaat voor wat betreft de bovenste meter uit dekzand (C-horizont) met hierop een 10-45 cm dikke vergraven bodem.

2) Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante bodemniveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?

Het archeologisch relevante bodemniveau werd verwacht in de top van het dekzand, in de vorm van een podzol. Deze is echter tot in de C-horizont afgegraven.

3) In hoeverre zijn de archeologisch relevante bodemniveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?

De bodem in het plangebied is tot in de C-horizont van het dekzand afgetopt i.c. vergraven, waarmee ook eventueel aanwezige archeologische waarden grotendeels zijn verstoord. In de C-horizont kunnen alleen nog diepere grondsporen, zoals paalkuilen worden verwacht.

4) Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?

De archeologische verwachting in het plangebied is voor alle archeologische perioden laag, hoewel in het dekzand nog grondsporen kunnen worden verwacht.

5) Zijn er archeologische indicatoren aangetroffen?

Nee.

12. Conclusie en Advies

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een hoge verwachting heeft voor de periode Midden-Paleolithicum – Neolithicum (circa 300.000-2.000 voor Chr.). In de navolgende periode raakt een groot deel van de gemeente Rucphen begroeid met veen, waaronder het plangebied. Er zijn binnen de gemeente wel vindplaatsen bekend uit de periode Bronstijd – Vroege Middeleeuwen (2.000 voor Chr.-1.050 na Chr.), maar deze zijn gesitueerd op de hoogste locaties in de gemeente, zoals de dekzandruggen (IDDS Archeologie & Cuijpers Advies, 2012). In het plangebied geldt voor deze periode dan ook een lage verwachting. Er worden op basis van historisch kaartmateriaal geen nederzettingen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (1.050 na Chr.-heden) verwacht. Gezien de ligging van het plangebied aan een laatmiddeleeuwse turfvaart is het wel mogelijk om sporen van ontginning aan te treffen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont van het dekzand is afgetopt. Dit betekent dat de podzol en hiermee eventuele archeologische waarden zijn vergraven. Op zijn hoogst kunnen alleen archeologische grondsporen die tot in de C-horizont van het dekzand zijn ingegraven, in het plangebied bewaard zijn gebleven (bijvoorbeeld paalkuilen). Het dekzand betreft waarschijnlijk Jong Dekzand, dat tijdens het Jonge Dryas is afgezet (ca. 12.500-11.500 jaar geleden; Formatie van Bortel).

Advies

Gezien:

1. de constatering uit het booronderzoek dat het archeologisch relevante bodemniveau in het plangebied tot in de C-horizont is afgetopt;
2. dat archeologische indicatoren in de boringen en in de profielkuil ontbreken;
3. de geringe omvang van het toekomstige bouwvlak in relatie tot het relatief dichte boorgrid (en dus de grotere detectiekans van archeologische waarden in de gezette boringen);

worden geen archeologische vervolgmaatregelen geadviseerd.

De aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied is met het uitgevoerde onderzoek echter niet volledig uit te sluiten. Dit geldt vooral voor vondstarme nederzettingen en nederzettingsactiviteiten die niet in een 'archeologische laag' resulteren. Indien tijdens graafwerkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze conform de Monumentenwet 1988 te worden gemeld. Dit kan via de betrokken gemeente, in deze de gemeente Rucphen.

13. Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem II (Archis2), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, 3e generatie, IKAW, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2008.
- www.ahn.nl
- www.ruimtelijkeplannen.nl
- www.watwaswaar.nl
- www.bodemloket.nl
- www.dinoloket.nl
- www.bodemdata.nl
- www.hollandsewaterlinie.nl
- gisgeoloket.provant.be/SilverlightViewer_1_10/Viewer.html?Viewer=Turfdatabank
- Archeologische beleidskaart gemeente Rucphen
- Archeologische verwachtingenkaart gemeente Rucphen

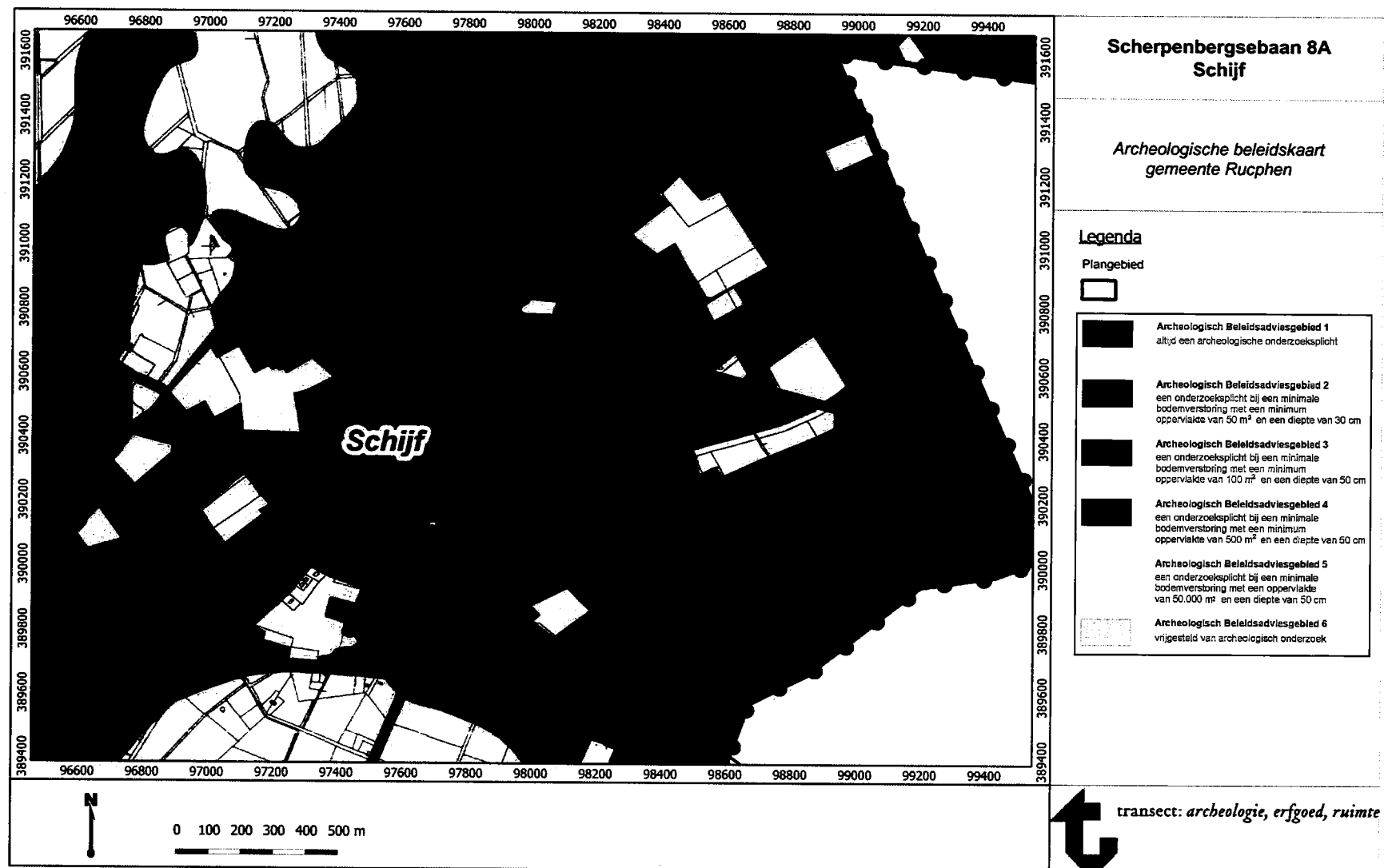
Literatuur:

- Bakker, H. de, 1966. *De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland*. In: Boor en Spade.
- Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen (Fysische Geografie van Nederland). 2e druk.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer (eds.), 2001. *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- IDDS Archeologie & Cuijpers Advies, 2012. *Toelichting Erfgoedkaart. Gemeente Rucphen*. 08-0840-029-rapport-v3.
- Lauwerijssen, J.B.M., 2014. *Bestemmingsplan Buitengebied 2012. Scherpenbergsebaan 8a*. NL.IMRO.0840.9000B0003-VO01. ABAB Accountants en Adviseurs Vastgoedadvies B.V. Tilburg.
- Leenders, K.A.H.W., 2013. *Verdwenen Venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. 1250 - 1750. Een actualisering*. Woudrichem.
- Mulder, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Houten.

Bijlage 1: Huidige en toekomstige situatie plangebied

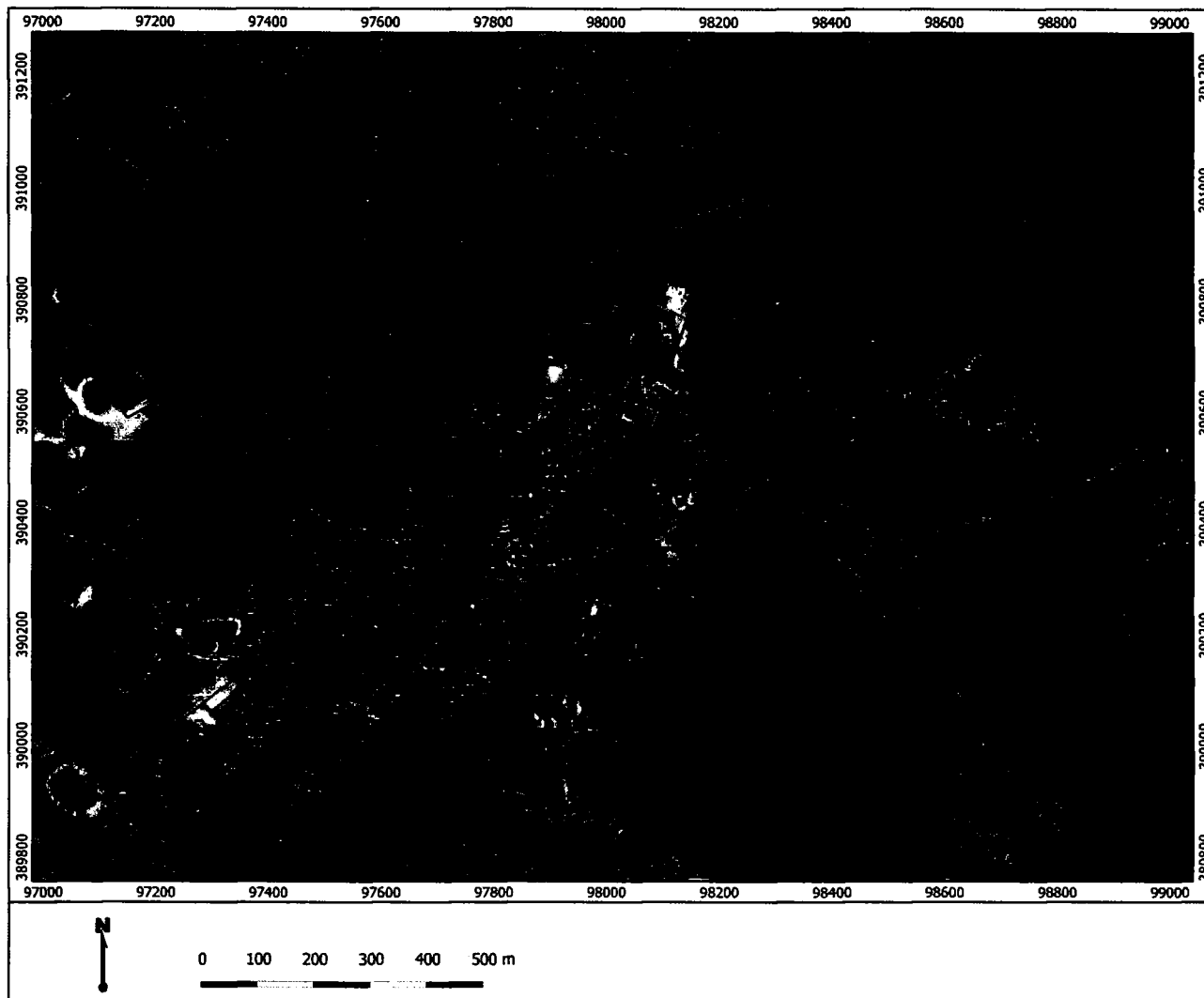
Bijlage 2: Archeologische beleidskaart gemeente Rucphen

Bijlage 3: Geomorfologische kaart

Bijlage 4: Actueel Hoogtebestand Nederland 2 (AHN2)

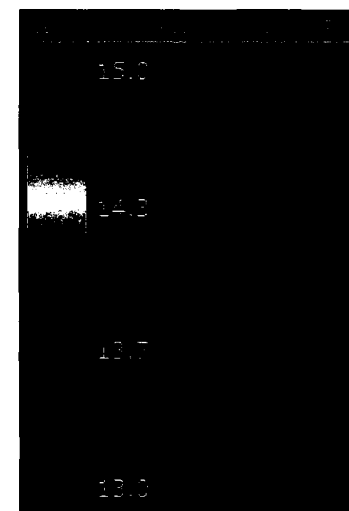

**Scherpenbergsebaan 8A
Schijf**

*Actueel Hoogtebestand Nederland
(AHN2)*

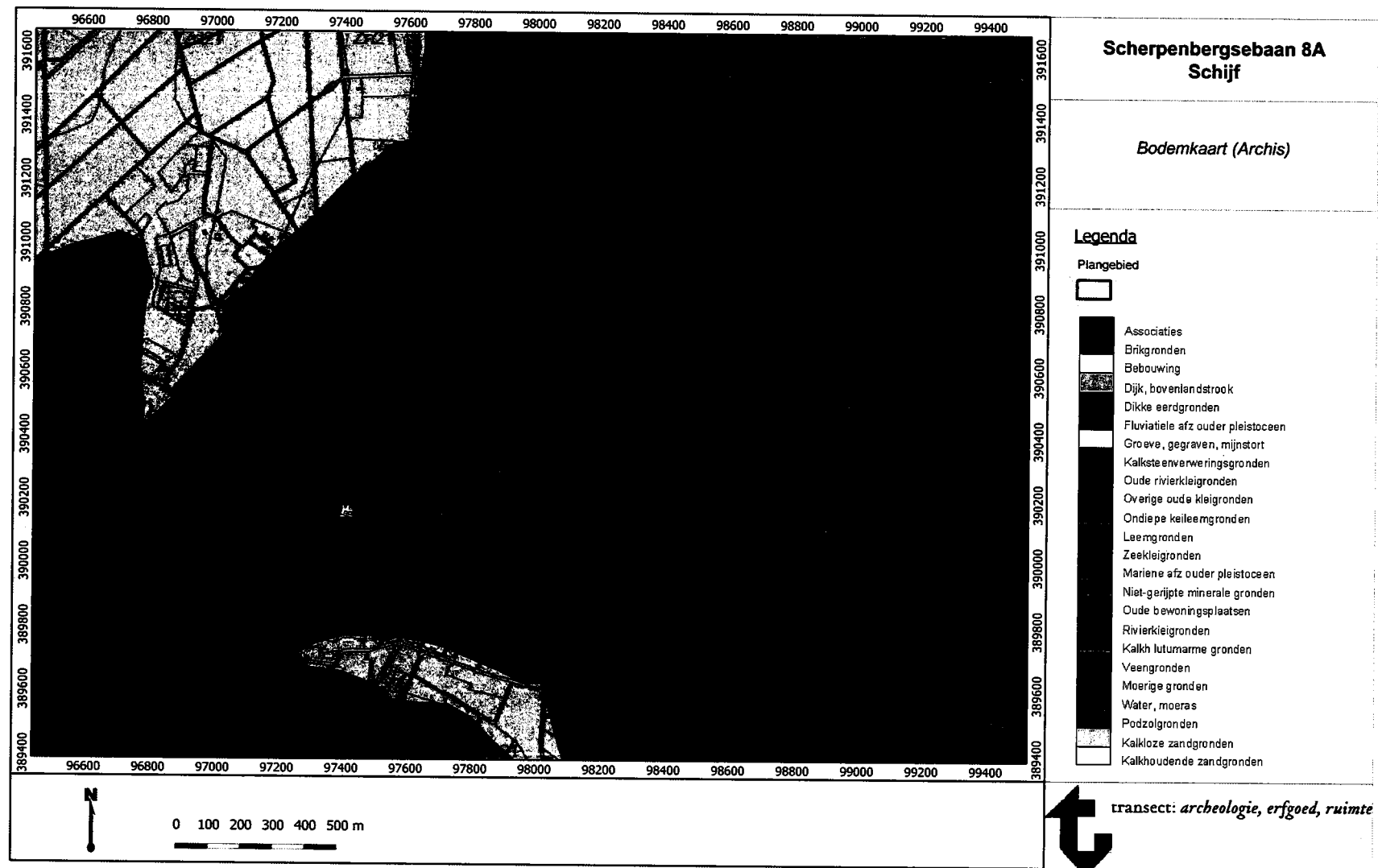
Legenda

Plangebied

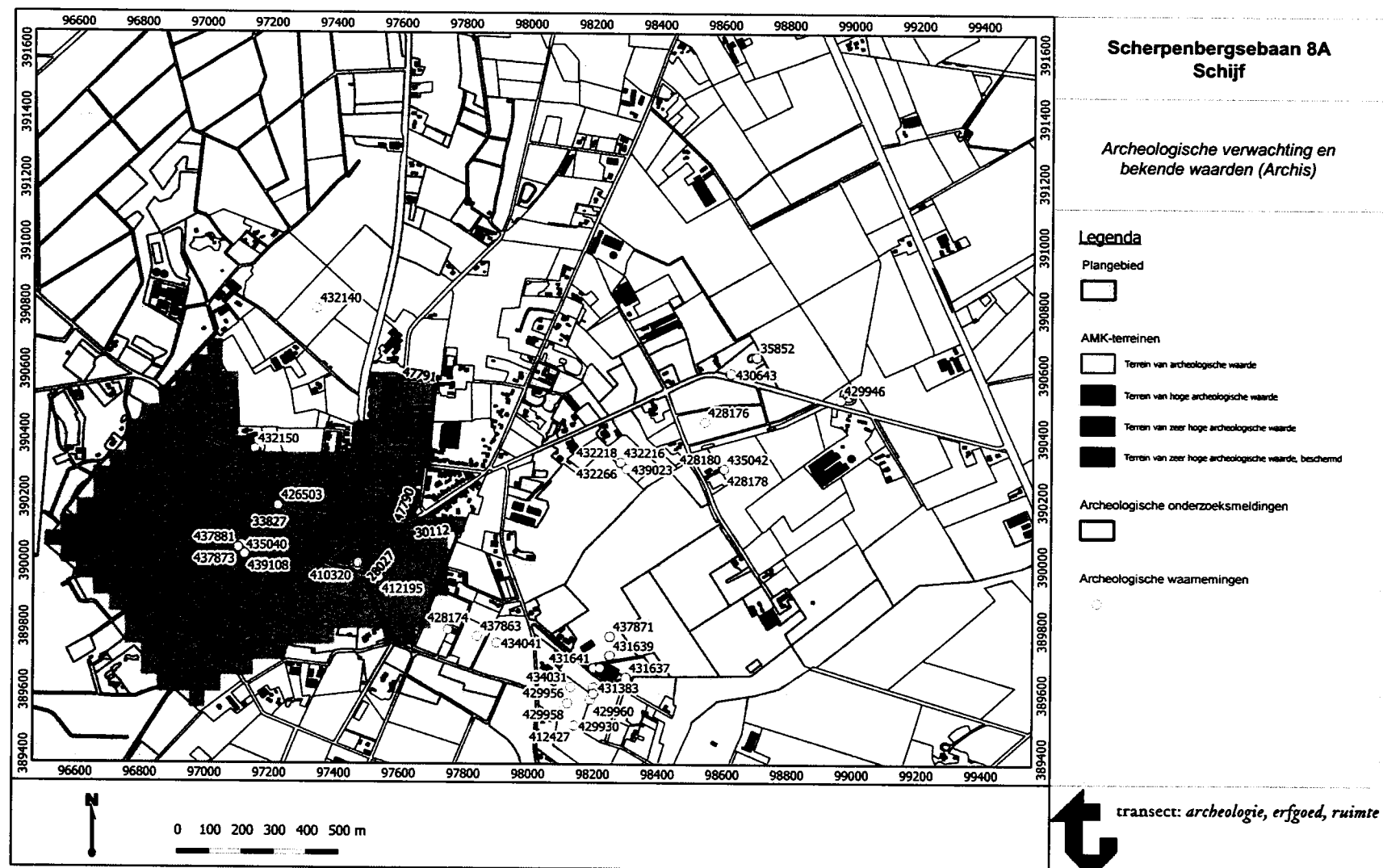

transect: *archeologie, erfgoed, ruimte*

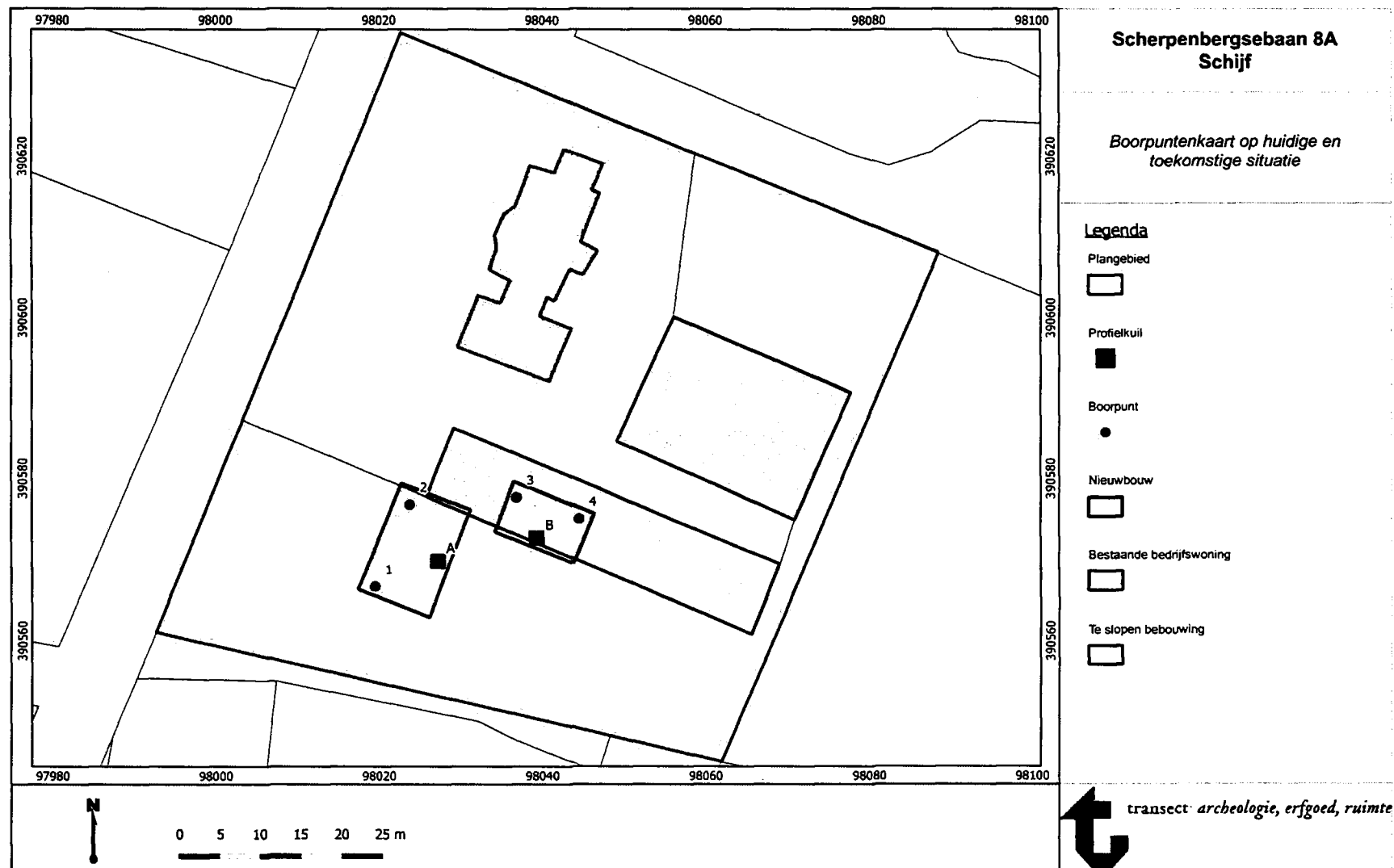
Bijlage 5: Bodemkaart

Bijlage 6: Archeologische verwachting en bekende waarden

Bijlage 7: Boorpuntenkaart

Bijlage 8: Boorstaten

Projectnaam	Schijf, Scherpenbergsebaan 8a	Boorpuntnr.	1
Projectcode	14030022		
OM-nummer	60.981	Datum	2-4-2014
Beschrijver:	drs. A.A. Kerkhoven		
Boormethode:	Edelmanboor en gutsboor		
Boordiameter:	7 cm / 15 cm		

X-coördinaat	98.019	GWS	VII	Landgebruik	braakliggend terrein
Y-coördinaat	390.567	Gt	-	Bodemkaart	laarpodzolgr; leemarm/zwak lemig f zand (cHn21)
Z-coördinaat	ca. 14,0 + m NAP	GWS na boring	-	Geom. kaart	terrasafzettingsswelingen (3L12)

Opmerking:

[-Mv]	Textuur	Org	VAM	Gr	plr	Kleur	Laaggrens	Consist.	M50	o/r	Ca	Fe	GW	Hor	M	Lith.	Bijzonderheden
30	Zs2	h3	-	-	-	grbr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	BV	matig goed gesorteerd
40	Zs2	-	-	-	-	orge	geleidelijk	-	mf	o	1	1	-	BC	-	DEZ	goed gesorteerd
80	Zs2	-	-	-	-	lgegr	EB	-	mf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd

Projectnaam	Schijf, Scherpenbergsebaan 8a	Boorpuntnr.	2
Projectcode	14030022		
OM-nummer	60.981	Datum	2-4-2014
Beschrijver:	drs. A.A. Kerkhoven		
Boormethode:	Edelmanboor en gutsboor		
Boordiameter:	7 cm / 15 cm		

X-coördinaat	98.024	GWS	VII	Landgebruik	braakliggend terrein
Y-coördinaat	390.577	Gt	-	Bodemkaart	laarpodzolgr; leemarm/zwak lemig f zand (cHn21)
Z-coördinaat	ca. 14,0 + m NAP	GWS na boring	-	Geom. kaart	terrasafzettingsswelingen (3L12)

Opmerking:

[-Mv]	Textuur	Org	VAM	Gr	plr	Kleur	Laaggrens	Consist.	M50	o/r	Ca	Fe	GW	Hor	M	Lith.	Bijzonderheden
30	Zs2	h3	-	1	-	gebr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	OMG	goed gesorteerd / gevlekt
35	Zs2	-	-	-	-	lgr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	OMG	goed gesorteerd
70	Zs2	-	-	-	-	dge	geleidelijk	-	mf	o	1	1	-	BC	-	DEZ	goed gesorteerd
100	Zs2	-	-	-	-	lgegr	EB	-	mf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd

Projectnaam	Schijf, Scherpenbergsebaan 8a				Boorpuntnr.	3
Projectcode	14030022					
OM-nummer	60.981				Datum	2-4-2014
Beschrijver:	drs. A.A. Kerkhoven					
Boormethode:	Edelmanboor en gutsboor					
Boordiameter:	7 cm / 15 cm					

X-coördinaat	98.037	GWS	VII	Landgebruik	braakliggend terrein
Y-coördinaat	390.578	Gt	-	Bodemkaart	laarpodzolgr; leemarm/zwak lemig f zand (cHn21)
Z-coördinaat	ca. 14,0 + m NAP	GWS na boring	-	Geom. kaart	terrasafzettingsswelingen (3L12)

Opmerking:

[-Mv]	Textuur	Org	VAM	Gr	plr	Kleur	Laaggrens	Consist.	M50	o/r	Ca	Fe	GW	Hor	M	Lith.	Bijzonderheden
10	Zs2	h3	-	-	-	grbr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	BV	goed gesorteerd / gevekt
50	Zs2	-	-	-	-	lgegr	EB	-	mf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd

Projectnaam	Schijf, Scherpenbergsebaan 4a				Boorpuntnr.	4
Projectcode	14030022					
OM-nummer	60.981				Datum	2-4-2014
Beschrijver:	drs. A.A. Kerkhoven					
Boormethode:	Edelmanboor en gutsboor					
Boordiameter:	7 cm / 15 cm					

X-coördinaat	98.044	GWS	VII	Landgebruik	braakliggend terrein
Y-coördinaat	390.575	Gt	-	Bodemkaart	laarpodzolgr; leemarm/zwak lemig f zand (cHn21)
Z-coördinaat	ca. 14,0 + m NAP	GWS na boring	-	Geom. kaart	terrasafzettingsswelingen (3L12)

Opmerking:

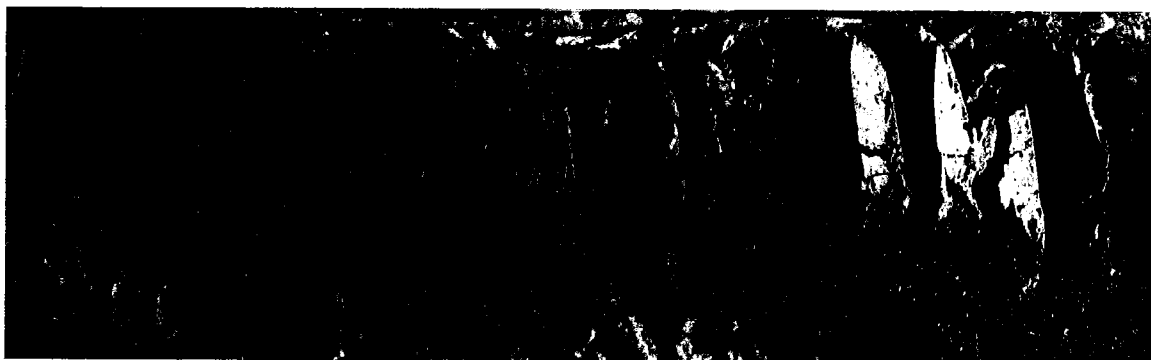
[-Mv]	Textuur	Org	VAM	Gr	plr	Kleur	Laaggrens	Consist.	M50	o/r	Ca	Fe	GW	Hor	M	Lith.	Bijzonderheden
30	Zs2	h3	-	1	-	gebr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	OMG	matig goed gesorteerd / aan basis cement en modern geel baksteen
45	Zs2	h1	-	-	-	lgr	scherp	-	mf	o	1	1	-	X	-	OMG	goed gesorteerd / brokje modern rood baksteen
70	Zs2	-	-	-	-	lgegr	geleidelijk	-	zf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd
75	Zs2	-	-	-	-	orge	geleidelijk	-	uf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd
100	Zs2	-	-	-	-	lgegr	EB	-	zf	o	1	1	-	C	-	DEZ	goed gesorteerd

Bijlage 9: Foto's

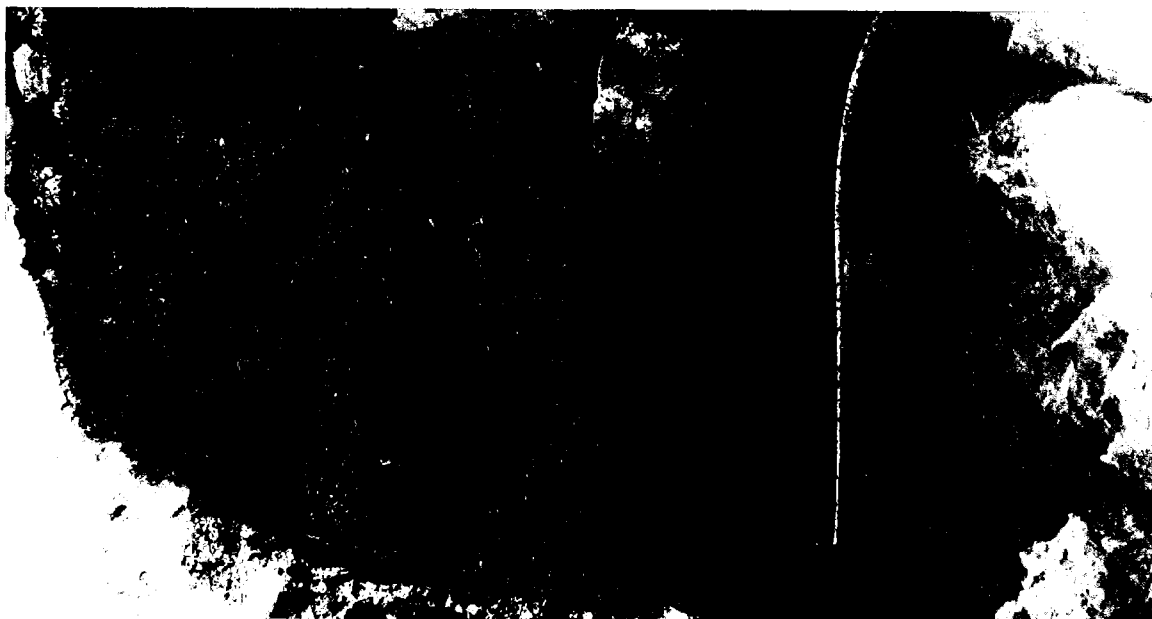
De boorkernen op onderstaande foto's zijn van links naar rechts uitgelegd, waarbij de onderkanten van de boringen naar boven wijzen.

Boring 1: overzicht boorkernen

Boring 2: overzicht boorkernen

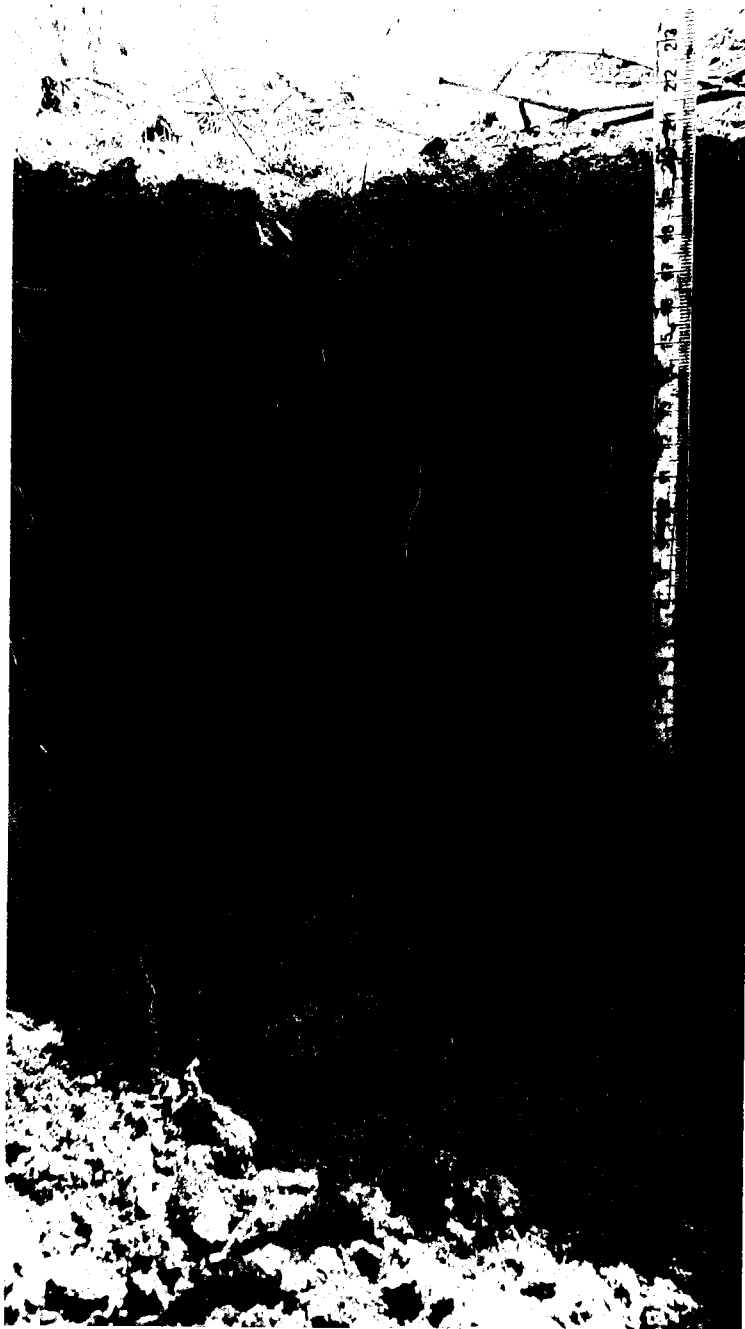
Boring 2: boorkernen 0-50 cm -Mv

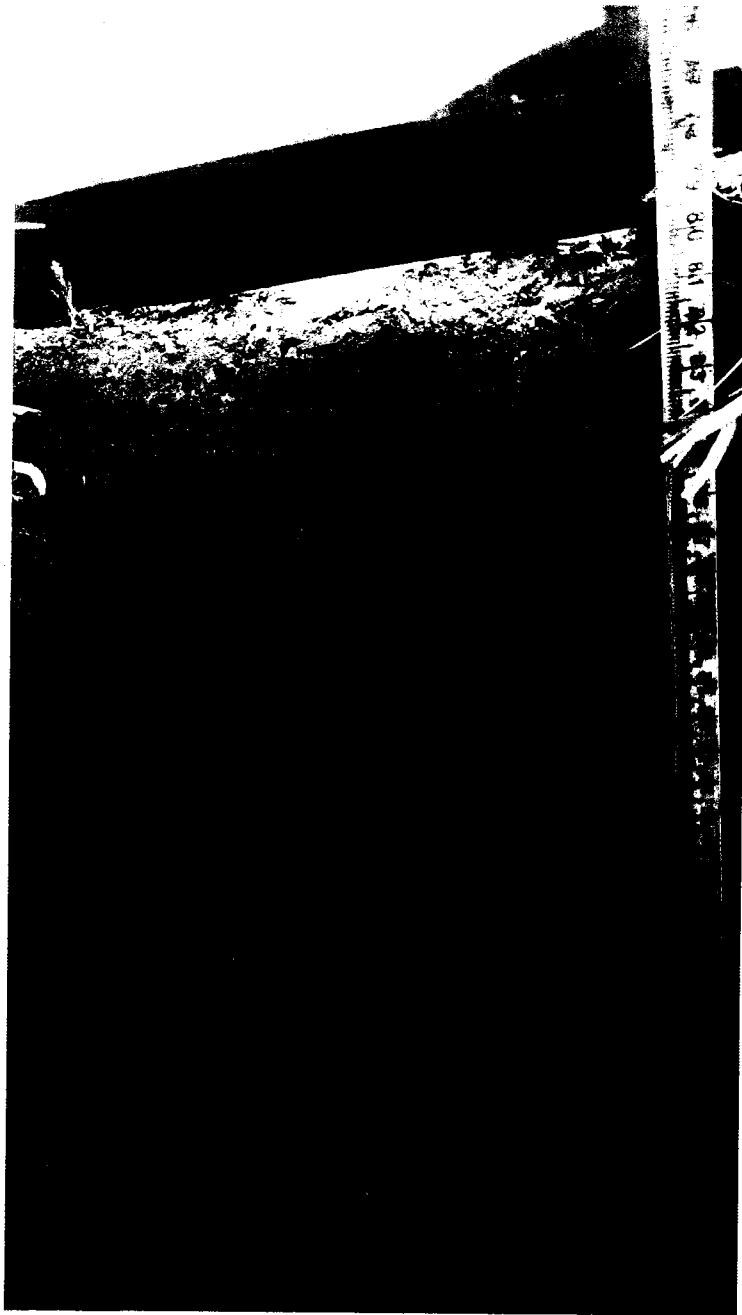
Boring 3: overzicht boorkernen

Boring 4: overzicht boorkernen

Profielkuil A

Profielkuil B

Bijlage 10: NEN 5104

Textuurindeling (NEN 5104)

Hoofdnaam	Toevoeging [Org, Gr]	Gradiënt toevoeging	Laaggrens
LG = grind	g = grindig	1 = zwak	dif = diffuus
Z = zand	z = zandig	2 = matig	gel = geleidelijk
L = leem	s = siltig	3 = sterk	sch = scherp
K = klei	k = kleilig	4 = uiterst	
V = veen	h = humeus		
	m = mineraalarm		

Karakteristieken en plantenresten

VAM (amorfiteit)	Plantenresten (plr)	Consist(entie)	M50 (mediaan)	Alleen voor zand
1 = Zwak amorf	ri = riet	ST = stevig	75-105	uiterst fijn
2 = Matig amorf	ho = hout	MST = matig stevig	105-150	zeer fijn
3 = Sterk amorf	ze = zegge	MSL = matig slap	150-210	matig fijn
	wo – wortels	SL = slap	210-300	matig grof
	plr = ongedef.	ZSL = zeer slap	300-420	grof
			420-600	zeer grof

Nieuwvormingen en grondwater

Ca (kalkgehalte, CaCO_3)	Fe (roestvlekken)	Oxidatie/reductie [o/r]	GW (grondwater)
1 = afwezig	1 = afwezig	o = oxidatie	GW = grondwater
2 = matig kalkhoudend	2 = ijzerhoudend	or = oxidatie/reductie	GHG = gem. hoogste grondwaterstand
3 = kalkhoudend	3 = sterk ijzerhoudend	r = reductie	GLG = gem. laagste grondwaterstand

Classificatie en interpretatie

Bodemhorizont (Hor.; volgens De Bakker & Schelling, 1989)	Monsternamen (M)	Lithogenese (lith.)
BHA	X (boring) – XXX {diepte in cm}	BV = bouwvoor
BHB		OPH = ophoging
BHBC		OMG = omgezet
BHC		DEZ = dekzand
...		

Bijzonderheden

Archeologische indicatoren en afkortingen in de kolom 'bijzonderheden'

Omg. = omgewerkt	gr = grindje	L = leem (verbrand)
Opg. = opgebracht	st = steentjes	BT = bot
	fe-c = ijzerconcreties	AW = aardewerk
gg = goed gesorteerd	mn-c = mangaanconcreties	VST = vuursteen
mg = matig gesorteerd	mn = Mangaan	BS = baksteen/puin
sg = slecht gesorteerd	spi = spikkel (+ kleur)	FOSF = fosfaat
	vl = vlekken (+ kleur)	HK = houtskool
	sch = schelpen	
	bijm = bijmenging (+ text.)	